

Πορεία Διδασκαλίας

Φάση 1: Αφόρμηση & Σύνδεση με τα Προηγούμενα (10 λεπτά)

- Σύντομη αναδρομή στα Κεφάλαια 71-73: Η πόλη της Κέρκυρας είναι χωρισμένη στα δύο (Δημοκρατικοί στην Ακρόπολη, Ολιγαρχικοί στην Αγορά).
- Τίθεται το ερώτημα: «*Πώς θα κριθεί αυτή η ισορροπία τρόμου;*»

Φάση 2: Ανάγνωση & Ερμηνευτική Προσέγγιση (20 λεπτά)

- Ανάγνωση του αρχαίου κειμένου ανά παράγραφο.
- **Μετάφραση/Απόδοση:**
 - **§1:** Μετά από μία ημέρα γίνεται πάλι μάχη και νικά ο δήμος. Εντυπωσιακή η συμμετοχή των γυναικών με ρίψη κεραμιδιών (*παρά φύσιν*).
 - **§2:** Κατά το δειλινό, οι ολιγαρχικοί, φοβούμενοι μήπως χάσουν το νεώριο, βάζουν φωτιά στα κτίρια γύρω από την αγορά.
 - **§3:** Η μάχη σταματά τη νύχτα. Το κορινθιακό πλοίο φεύγει κρυφά και οι μισθοφόροι περνούν στην ήπειρο.

• **Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 74, ΑΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΤΗΣ**

1. Να γράψετε τους λόγους για τους οποίους οι δημοκρατικοί κατόρθωσαν να νικήσουν τους αντιπάλους τους.

Η νίκη των δημοκρατικών οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός πως **υπερτερούσαν αριθμητικά των ολιγαρχικών**, καθώς αφενός είχαν διασφαλίσει την υποστήριξη του μεγαλύτερου μέρους **των δούλων** κι αφετέρου είχαν και **τη βοήθεια των γυναικών**, οι οποίες λόγω του σημαντικού διακυβεύματος συμμετείχαν ενεργά στη μάχη. Παράλληλα είχαν καταλάβει **καίριες θέσεις**, όπως ήταν η ακρόπολη και το Υλλαϊκό λιμάνι, καθώς και τα ψηλότερα σημεία της πόλης που αποτελούσαν φυσικά οχυρά. Αξίζει, άλλωστε, να σημειωθεί ότι **αγωνίζονταν με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα διότι κινδύνευαν να χάσουν πλήρως την ελευθερία τους**, αν ο έλεγχος περνούσε στους αυταρχικούς ολιγαρχικούς, κι η αποφασιστικότητά τους αυτή φαίνεται με τον πλέον σαφή τρόπο απ' τη συμμετοχή των γυναικών κατά τη διάρκεια της τελευταίας κρίσιμης σύγκρουσης. Υπέρ των δημοκρατικών λειτούργησε και το γεγονός πως ένα σημαντικό τμήμα της δύναμης των ολιγαρχικών, **οι οκτακόσιοι μισθοφόροι, δεν αγωνίζονταν για κάποιο υψηλό ιδανικό** για το οποίο θα ήταν πρόθυμοι να θυσιάσουν, στοιχείο που έγινε προφανές όταν διέφυγαν κρυφά απ' το νησί μόλις έγινε αντιληπτή η επικράτηση των δημοκρατικών.

2. α) Πώς χαρακτηρίζει ο ιστορικός τη στάση των γυναικών στη μάχη;

β) Γιατί δίνει έμφαση στη συμμετοχή των γυναικών; Να απαντήσετε έχοντας υπόψη σας και τη θέση της γυναίκας στην εποχή του ιστορικού.

α. Ο Θουκυδίδης επισημαίνει πως οι γυναίκες βοήθησαν με τόλμη, λειτουργώντας επί της ουσίας αντίθετα προς τη φύση τους, αφού κατόρθωσαν να υπομείνουν την ταραχή της μάχης.

β. Ο Θουκυδίδης δίνει έμφαση στη συμμετοχή των γυναικών στη μάχη, διότι αποτελούσε κάτι το εξαιρετικά σπάνιο στην εποχή του. Οι πόλεμοι και οι μάχες γενικότερα -είτε σχετίζονταν με κάποιον εξωτερικό εχθρό είτε σχετίζονταν με κάποια εμφύλια διαμάχη- αφορούσαν αποκλειστικά τους άνδρες, οι οποίοι λάμβαναν, άλλωστε, την κατάλληλη εκπαίδευση, ώστε να είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν στη σχετική υποχρέωση. Οι γυναίκες είχαν τελείως διαφορετικά καθήκοντα, τα οποία εξαντλούνταν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στην οικογένειά τους. Η συμμετοχή τους ακόμη και σε ευρύτερες κοινωνικές διαδικασίες ήταν περιορισμένη, πολύ περισσότερο βέβαια η συμμετοχή τους σε κάτι το τόσο βίαιο, όπως ήταν μια μάχη.

Το γεγονός, όμως, ότι οι γυναίκες των δημοκρατικών ένωσαν την ανάγκη να συμμετάσχουν στην εμφύλια αυτή σύγκρουση φανέρωνε τόσο την ένταση των παθών όσο και το πόσο ιερά ήταν εκείνα που απειλούνταν. Οι γυναίκες θέλησαν να προστατεύσουν τα παιδιά τους και τα σπίτια τους, καθώς η μάχη γινόταν εντός της πόλης· θέλησαν, επίσης, να προστατεύσουν την ελευθερία και τη δημοκρατία, διότι αντιλαμβάνονταν πως μια πιθανή επικράτηση των ολιγαρχικών θα άλλαζε δραστικά τις πολιτικές συνθήκες στην Κέρκυρα. Αναφερόμενος, έτσι, ο ιστορικός στη συμμετοχή των γυναικών, κατόρθωνε να μεταδώσει στον αναγνώστη του έργου του την κρισιμότητα της μάχης αυτής με ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο, εφόσον τον έφερνε αντιμέτωπο με μια παράδοση και πρωτόφαντη κατάσταση.

3. Με ποια εκφραστικά μέσα περιγράφονται οι ενέργειες και η στάση των ανθρώπων στον πόλεμο;

Ο ιστορικός για να τονίσει τη συμμετοχή των γυναικών στη μάχη χρησιμοποιεί:

- **τον επιρρηματικό προσδιορισμό τολμηρώς**, για να δηλώσει το θάρρος των γυναικών, καθώς και τον εμπρόθετο προσδιορισμό παρά φύσιν, για να τονίσει πως το θάρρος τους ερχόταν σε αντίθεση με την ευαίσθητη και φιλειρηνική φύση τους
- την εικόνα των γυναικών που ρίχνουν κεραμίδια ενάντια στους αντιπάλους από τις στέγες των σπιτιών
- **το σύνθετο με δύο προθέσεις ρήμα συνεπιλαμβάνομαι (μαζί με κάποιον συμμετέχω σε κάτι)** για να δηλωθεί emphaticά το εκούσιο και πρόθυμο της βοήθειας που προσέφεραν οι γυναίκες
- **τις δύο μετοχές (βάλλουσαι - ύπομένουσαι)** σε χρόνο ενεστώτα, ώστε να δοθεί ζωντάνια και παραστατικότητα στην περιγραφή των γεγονότων.

Ο ιστορικός παρουσιάζει τα συναισθήματα και τις πράξεις των ολιγαρχικών, όπως και τις πράξεις των άλλων συμμετεχόντων, με τα ακόλουθα μέσα:

- με τη μετοχή δεισαντες, που εκφράζει φόβο, και την αναφορά σε όσα δεινά φοβήθηκαν οι ολιγαρχικοί πως θα πάθουν
- με τη χρήση πολλαπλών δευτερευουσών προτάσεων σε μια εκτενέστατη περίοδο, ώστε να αποδοθεί πιο παραστατικά το κλίμα πανικού των ολιγαρχικών
- με την εικόνα της πυρπόλησης της πόλης
- με τη χρήση ιστορικού ενεστώτα (έμπιπρᾱσι) για να δοθεί ζωντάνια στον αφηγηματικό λόγο
- με τον εμπρόθετο προσδιορισμό ἐν φυλακῇ ἦσαν που δηλώνει το βαθμό επιφυλακής και επαγρύπνησης των δύο παρατάξεων
- με τους ρηματικούς τύπους ὑπεξανήγετο και λαθόντες, που εκφράζουν τον κρυφό και ὑπουλο τρόπο με τον οποίο υποκινητές και υποστηρικτές των ολιγαρχικών ἔφυγαν από το νησί ἔντρομοι για τις πιθανές συνέπειες.

4. Ποιες συνέπειες του πολέμου διαφαίνονται στο κεφάλαιο αυτό;

Στο κεφάλαιο αυτό ο Θουκυδίδης καταγράφει μία από τις πρώτες συγκρούσεις των δημοκρατικών με τους ολιγαρχικούς στο πλαίσιο του εμφύλιου πολέμου που είχε ξεσπάσει στο νησί της Κέρκυρας. Ο ιστορικός αναδεικνύει την αγωνία και τον φόβο που προκάλεσε ο πόλεμος αυτός με την αναφορά στη συμμετοχή των γυναικών στη μάχη. Φοβούμενες για την οικογένειά τους οι γυναίκες ξεπερνούν το φιλειρηνικό της φύσης τους και λαμβάνουν μέρος, επιθυμώντας να βοηθήσουν κι εκείνες την παράταξή τους. Επιπροσθέτως, βέβαια, ο ιστορικός αναδεικνύει ακόμη εντονότερα τις συνέπειες του πολέμου μέσα από την απονενομημένη επιλογή των ηττημένων ολιγαρχικών να βάλουν φωτιά στα σπίτια της πόλης -ακόμη, μάλιστα, και στα δικά τους σπίτια- εξωθημένοι από τον φόβο μήπως οι δημοκρατικοί τους επιτεθούν αιφνιδιαστικά και τους σκοτώσουν. Η δυνητικά καταστροφική για το σύνολο της πόλης πράξη των ολιγαρχικών φανερώνει την έκταση του φόβου και της απόγνωσης που προκαλεί ο πόλεμος στην ψυχή των ανθρώπων. Χωρίς ουσιαστική σκέψη οι άνθρωποι οδηγούνται σε αυτοκαταστροφικές επιλογές, αφού δεν είναι σε θέση να σταθμίσουν λογικά τις πιθανές επιπτώσεις των πράξεών τους.

5. Σε ποια ενέργεια προβαίνουν οι ολιγαρχικοί μόλις αντιλαμβάνονται την επικράτηση των αντιπάλων τους; Πού αποδίδει ο Θουκυδίδης την ενέργεια αυτή;

Κατά την υποχώρησή τους οι ολιγαρχικοί έβαλαν φωτιά στα σπίτια και στις πολυκατοικίες γύρω από την αγορά, προκειμένου να εμποδίσουν ή έστω να καθυστερήσουν μια αιφνιδιαστική επίθεση των δημοκρατικών εναντίον τους. Ο εμπρησμός της πόλης είναι μια απονενομημένη ενέργεια των ολιγαρχικών υποκινούμενη από το φόβο τους, μήπως οι αντίπαλοι καταλάβουν το λιμάνι του Αλκίνου και κυρίως το ναύσταθμό του.

6. Να αναφέρετε τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη θέση

των ολιγαρχικών μετά την υποχώρησή τους.

Όταν τελειώνει η μάχη, με την ήττα των ολιγαρχικών, εκείνοι ξεκινούν την υποχώρησή τους. Συνειδητοποιούν, ωστόσο, πως ο χώρος προς τον οποίο κινούνται, το λιμάνι του Αλκίνου, βρίσκεται κοντά στην αγορά της πόλης και είναι, άρα, ευάλωτο σε μια πιθανή αιφνιδιαστική επίθεση των δημοκρατικών. Θεωρούν, έτσι, πως η υποχώρησή τους δεν επαρκεί για να τους διασώσει, εφόσον παραμένουν σε χώρο εύκολα προσιτό στους δημοκρατικούς. Προκειμένου, λοιπόν, να καθυστερήσουν μια πιθανή επίθεση αποφασίζουν να βάλουν φωτιά στα σπίτια και στις πολυκατοικίες γύρω από την αγορά, χωρίς να λυπηθούν μήτε καν τα δικά τους σπίτια.

7. δείσαντες, φειδόμενοι: Τι αποκαλύπτουν οι μετοχές για την ψυχολογική κατάσταση των ολιγαρχικών;

Με την αξιοποίηση των μετοχών ο Θουκυδίδης αποκαλύπτει την ψυχολογική κατάσταση των ολιγαρχικών εξαιτίας της οποίας οδηγήθηκαν στον εμπρησμό της αγοράς. Ο φόβος (δείσαντες) για τη ζωή τους είναι το κυρίαρχο συναίσθημα και συνάμα το αίτιο πίσω από τη δράση τους, εφόσον μέσα στον πανικό τους, χωρίς να αναλογιστούν πλήρως τις πιθανές συνέπειες αυτού που σκόπευαν να κάνουν, έβαλαν φωτιά στα σπίτια γύρω από την αγορά. Υπό το κράτος, άλλωστε, του φόβου δεν λυπήθηκαν (φειδόμενοι) ούτε καν τα δικά τους σπίτια –και, κατ' επέκταση μήτε τους οικείους τους που ενδεχομένως βρίσκονταν σε αυτά. Οι ολιγαρχικοί αδυνατούσαν να κατανοήσουν, λόγω του φόβου και του πανικού τους, πως με τη φωτιά που έβαζαν υπήρχε το ενδεχόμενο να καταστρέψουν ολόκληρη την πόλη.

Φάση 3: Εμβάθυνση σε Γραμματική & Συντακτικό (45 λεπτά)

1. Συντακτική Ανάλυση (Ανά Περίοδο)

- «**Διαλιπούσης δ' ημέρας μάχη αΐθις γίγνεται.**»
 - **Διαλιπούσης ημέρας:** Φαινόμενο **Γενικής Απόλυτης** (Χρονική μετοχή). Υποκείμενο της μετοχής: *ημέρας*.
 - **μάχη:** Υποκείμενο του ρήματος *γίγνεται*.
- «**καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προύχων·**»
 - **προύχων:** Επιρρηματική **Αιτιολογική μετοχή**, συνημμένη στο υποκείμενο *ὁ δῆμος*.
 - **ἰσχύι / πλήθει:** Δοτικές της αιτίας / της αναφοράς.
- «**αἱ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι... καὶ ὑπομένουσαι...**»

- **βάλλουσαι / ὑπομένουσαι:** Επιρρηματικές **Τροπικές μετοχές**, συνημμένες στο υποκείμενο *αἱ γυναῖκες*.
- **τῷ κεράμῳ:** Δοτική του οργάνου/μέσου.
- **παρὰ φύσιν:** Εμπρόθετος προσδιορισμός του τρόπου (εναντίον της γυναικείας φύσης).
- **«δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν... καὶ σφᾶς διαφθείρειεν...»**
 - **δείσαντες:** Αιτιολογική μετοχή.
 - **μὴ... κρατήσειεν / διαφθείρειεν:** Δευτερεύουσες **Φοβικές προτάσεις** (εισάγονται με το *μή* επειδή ο φόβος αναφέρεται σε κάτι ανεπιθύμητο, εκφέρονται με Ευκτική του πлагίου λόγου λόγω ιστορικού χρόνου *δείσαντες*).
- **«ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος...»**
 - Δευτερεύουσα **Τελική πρόταση** (δηλώνει σκοπό, εκφέρεται με Υποτακτική).
- **«ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη...»**
 - Δευτερεύουσα **Συμπερασματική πρόταση** (εκφέρεται με Οριστική, δηλώνει πραγματικό αποτέλεσμα).

2. Γραμματικές Επισημάνσεις & Τύποι

- **Ουσιαστικά:**
 - *γυναικῶν* -> ἡ γυνή (ετερόκλιτο, γ' κλίση: *τῆς γυναικός, ᾧ γύναι*).
 - *νεωρίου* -> τὸ νεώριον (β' κλίση, αττικόκλιτο ἢ κοινό).
 - *ναῦς* -> ἡ ναῦς (γ' κλίση, γ' νεώτερη: *τῆς νεώς, τῇ νηί, τὴν ναῦν*).
- **Ρήματα (Αρχικοί Χρόνοι):**
 - *γίνεται* -> γίγνομαι, ἐγίγνομην, γενήσομαι, ἐγενόμην, γέγονα / γεγένημαι.
 - *δείσαντες* -> δεῖδω, ἔδεια (παρακείμενος με σημασία ενεστώτα: *δέδοικα ἢ δεῖδια*).
 - *ἐμπιπρᾶσι* -> ἐμπίπρημι, ἐνεπίμπρην, ἐμπρήσω, ἐνέπρησα, ἐμπέπρηκα.
 - *λαθόντες* -> λανθάνω, ἐλάνθανον, λήσω, ἔλαθον, λέληθα.

Φάση 4: Αξιολόγηση / Ασκήσεις (15 λεπτά)

Στους μαθητές μοιράζεται ένα σύντομο φύλλο εργασίας με τις εξής δραστηριότητες:

1. **Συντακτικό:** Να βρεθεί το είδος και το υποκείμενο της μετοχής *γενομένης* στη φράση «Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς...». (Απάντηση: Γενική απόλυτη, χρονική. Υποκείμενο: *τῆς τροπῆς*).
2. **Γραμματική:** Να μεταφερθούν οι τύποι *τοῦ νεωρίου, τὰς οἰκίας, πᾶσα* στον άλλον αριθμό.
3. **Λεξιλογικό/Ετυμολογικό:** Να βρεθούν δύο ομόρριζες λέξεις της Νέας Ελληνικής για τα ρήματα *νικᾷ* και *διαφθείρειν*.